

Když bohyně hrají královny aneb Marie Stuartovna v Divadle Petra Bezruče

Sedmnáctého května uvedlo Divadlo Petra Bezruče svou poslední premiéru letošní sezóny. Jan Holec, umělecký šéf a režisér, ve spolupráci s dramaturgem Peterem Galdíkem tentokrát zinscenoval pro ostravský soubor moderní úpravu hry *Marie Stuartovna* současného britského divadelního režiséra Roberta Ickeho, která vychází z klasického dramatického textu Friedricha Schillera. Politický thriller o smrti skotské královny do češtiny přeložil Pavel Dominik, chlad vězeňské cely, ve které Marie v podání Magdalény Holcové tráví poslední chvíle života, na jeviště scénograficky i kostýmně přenesl Ján Tereba a tísnivou dramatickou hudbu k inscenaci složil Ivan Acher.

Děj hry se volně inspiruje v historii a zobrazuje poslední dny skotské královny Marie Stuartovny. Ta je již skoro dvacet let vězněna na zámku Fotheringhay v Anglii. Jakožto praneteř Jindřicha VIII. má nepopiratelný nárok na anglický trůn, na rozdíl od královny Alžběty (Alexandra Palatínusová), jejíž dědičná práva zpochybňuje celá katolická Evropa. Hra o justiční vraždě začíná ve chvíli, kdy patová situace kolem Marie eskaluje – soud urozených anglických mužů ji uznal vinnou a jediné, co ji dělí od setkání s katem, je podpis Alžběty na jejím rozsudku smrti. Může ale jedna královna popravít druhou?

A má na tuto popravu vůbec právo? Jak Marie hlasem Holcové opakuje, důkazy proti ní byly zfalšovány a nebyla souzena sobě rovnými. Porota obyčejných anglických šlechticů nikdy neporozumí skotské královně stejně jako muž nedokáže rozumět ženě. Jediný, kdo by tak Marii mohl pochopit a zachránit, je Alžběta, která je zároveň královna a také žena. Ve světě, kde je právo ohýbáno podle potřeb mocných a morálka luxus, který si ten, kdo chce přežít, nemůže dovolit, se ale i Alžběta musela stát postavou hodně vzdálenou té dokonalé spravedlivé panovnici Anglie zlatého věku, o které se učí ve školách. V téhle válce o korunu není zkrátka bez viny vůbec nikdo, jak ukazuje dramatický vhled do zákulisí vysoké politiky, kterou, zdá se, nelze dělat a neuspinit si přitom ruce.

Bezručovská inscenace staví krom kvalitního textu a uměleckého vedení hlavně na jako vždy excelentních hereckých výkonech a vycizelovaných hlasových schopnostech herců a hereček, kteří svým projevem nutí diváka, aby jim při každém proneseném slově doslova visel na rtech (zde je na místě vzdát hold hlasové poradkyni Evě Spoustové). Pletichařící politici dostávají v jejich pojetí až trpce aktuální podobu a romantické představy o čestných anglických gentlemanech nastavují druhou tvář (v poslední scéně doslova). Ondřej Brett jako rytíř Paulet předvádí nelítostného, ale čestného Mariina žalárníka, pod jehož tvrdým dohledem nesmí být ani osobě, kterou všichni kolem považují za největší hrozbu státu, zkřiven jediný vlásek. Jeho synovec Mortimer, mladý, chrabrý a pro katolickou víru a Marii zapálený dvojitý agent, je z hlediska psychologického vývoje nejzajímavější mužskou postavou hry a Vítu Hoffmannovi se jeho psychotický přerod od snahy Marii zachránit po pokus ji znásilnit daří ztvárnit plasticky a uvěřitelně. Hynek Tajovský jako hrabě Leicester, ambiciózní zlatokop využívající Alžbětiny náklonosti, ve své premiéře u Bezručů také nezklamal a v nesympatické postavě spojil licoměrnost muže pohrávajícího si s city obou královen s pýchou nekorunovaného prvního šlechtice celého dvora i ustrašeností prozrazeného zrádce. I další herci – Lukáš Melník jako zničením Marie posedlý Burleigh, Marián Chalány jako

její jediný zastávce Talbot a Jáchym Kučera a Josef Trojan v menších dvojrolích – zosobňují své postavy realisticky a i na menším prostoru prokresleně a dodávají jim individuální osobnost.

Nejvíce obdivu si ale zaslouží výkony obou hereček. Že Magdaléna Holcová zahraje dokonale prakticky cokoliv od díblíka ve *Snu čarovné noci* přes nánu v *Ženitbě* až po heroinu ve *Stuartovně* je fascinující a naznačuje to, že se v herečce, která do ostravského divadla před časem přestoupila z Národního divadla v Brně, zrodila jedna z hereckých hvězd ostravské scény. Její Marie je i přes svou beznadějnou situaci rozumná, důstojná a silná žena, která snáší všechna příkoří s hlavou zdviženou a raději zemře hrdá a Alžbětě vykřičí pravdu do tváře, než aby žila svázaná v řetězech. Stejně tak herecké schopnosti i osobní kouzlo Alexandry Palatínusové jí umožňují ztvárnit Alžbětu jak coby životem zkoušenou vysoce postavenou ženu prohnáně hrající falešné politické hry, tak i ustrašenou zajatkyňu nátlaku okolí, pro kterou se její moc stane i její zkázu. Herecky i lidsky je působivá zvláště chvíle, kdy se Palatínusová se slzami v očích a chvějícím se hlasem hrouť v koutu pódia při podpisu Mariina rozsudku smrti. Jako by si její Alžběta uvědomovala, že v rukou drží stejně tak rozsudek Marie jako svůj vlastní.

Tragédie, jež se v původní Schillerově hře odehrává v roce 1587, je u Bezručů vizuálně zasazena do moderní vězeňské cely. Stísněný uzavřený pokoj s chladnými šedozelenými stěnami a chromovanými dveřmi s číselnými zámky zbavený veškerého nábytku krom robustního kovového stolu a skládacích židlí s oknem vedoucím do sousední cely, ve které je od Marie oddělená její chůva a poslední přítelkyně Kennedyová (Kateřina Krejčí v předtočené miniroli), v kombinaci s ledově chladným světlem zavěšeným na přiznané kovové konstrukci suplující strop dokresluje mrazivý děj této politické, ale především lidské tragédie. Scénografie přitom představuje nejen Mariinu celu, ale v jednotlivých jednáních se s minimem změn střídavě stává i Alžbětíným palácem, do kterého se tak obrazně přenáší onen stísněný, mrazivý nádech vězení, ve kterém Alžbětina sokyně čeká na královnino rozhodnutí. Zdánlivě velmi rozdílným místům se tak dostává vizuálního propojení, jež podtrhuje podobnost životních situací obou královen: cela je Mariiným královstvím a dvůr naopak Alžbětíným vězením. Ani jedna královna svému světu tak docela nevládne, ani jedna není opravdu svobodná a obě čelí nátlaku mužů, kterými jsou na konci zcela opuštěny. Ani muži v této hře ale nedojdou šťastného konce a ode dvora poté, co jsou skoro všichni suspendováni... pardon, suspendováni, odcházejí ti šťastnější – Auberspine, Burleigh, Leicester – s holou zadnicí a ti méně šťastní (Mortimer a Davison) jsou odneseni nohama napřed.

Poslední scéna stojí nicméně k celému ponurému a napínavému ději v ostrém – a dodejme až katarzně osvobozujícím – kontrastu. Jako závěrečnou tečku nechává Holec vedle rozrušené a osamělé Alžběty stojící v sutinách svého světa výsměšně zpívat již mrtvou Marii, která má i po smrti nad Alžbětou morálně navrch. Mužské postavy při tom v pozadí tančí v choreografii zdůrazňující, jak s oběma královnami jejich šlechtici (s prominutím) vyje*ali. V divácích, do poslední chvíle soustředěně hltajících každé slovo, toto závěrečné odlehčení a vytržení z imerze na premiéře vyvolalo smích následovaný zaslouženým potleskem.

V Bezručích završili letošní sezónu *Marii Stuartovnou* ve velkém. Herecký soubor s Palatínusovou v čele a Holcovou v cele předvedl své nesporné kvality a v napínavé hře plné lstí, zhrzené lásky, nedobytného práva a náhod určujících, která královna skončí na trůnu a která na špalku, dokázal své postavení jedné z nejlepších scén v Česku. Očekávání pro příští sezónu, jejíž program sestavený z řecké novinky, norské klasiky, adaptace novely a rodinného dramatu vypadá nanejvýš zajímavě, jsou tak vysoká.

Autorka je studentkou 2. ročníku bakalářského programu Divadelní studia na Katedře divadelních a filmových studií Univerzity Palackého v Olomouci. Psáno z premiéry 17. května 2024.

Publikováno 5. 6. 2024

Napsal: Anna Bancířová, divabaze.cz